

ΟΜΗΡΟΣ

Έτος Β'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1874.

Φυλλ. Β'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΡΗΤΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

—

Συνειθίσαντες ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων νὰ θεω-
ρῶμεν τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς ὡς τὸ ἄ-
κρον ἄκρον πάσης γνώσεως καὶ πάσης σο-
φίας, παραμελοῦμεν εἰς τὰ ἡμέτερα Ἐκ-
παιδευτήρια τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας
καὶ ἐγκαταλείπομεν τὴν σπουδὴν αὐτῶν
εἰς τοὺς καταγινομένους μόνον περὶ τὰ θεο-
λογικά. Κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ μελέτη τῶν
ρητόρων τῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον ὑπὸ θρη-
σκευτικὴν ἐποψὴν εἶναι ἀναγκαία, ἀλλὰ δύνα-
ται εἰσέτι νὰ μορφώσῃ πολιτικοὺς ἄνδρας
καὶ ἀναδείξῃ πολίτας ἱκανοὺς νὰ διαπρέψω-
σιν ἐπὶ ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν
ἐγίνωσκον εἰμὴ μόνον τὴν δικανικὴν καὶ πο-
λιτικὴν εὐγλωττίαν· ἡ ἠθικὴ εὐγλωττία,
τουτέστι ἡ εὐγλωττία πάντων τῶν λαῶν
καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν, δὲν ἀνεφάνη ἐπὶ
τῆς γῆς εἰμὴ μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ μὲν
(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α')

Κικέρων συνηγορεῖ ὑπὲρ πελάτου τινός, ὁ δὲ
Δημοσθένης προσπαθεῖ ν' ἀναβρίψῃ τὸ αἰσ-
θημα τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς λαὸν παρακμά-
ζοντα· ἀμφότεροι δὲν γινώσκουσιν ἄλλο εἰ-
μὴ πῶς νὰ διεγείρουν τὰ πάθη στηρίζοντες
τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ταρχῆς ἣν
ρίπτουν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ
τοῦ Ἀλφωνσος εὐγλωττία θηρεύει ἀπεναντίας
τὴν νίκην αὐτῆς εἰς σφαῖραν ὑψηλοτέραν καὶ
ἐνῶ καταπολεμεῖ τὰς ταραχὰς τῆς ψυχῆς
ζητεῖ πῶς νὰ δελεάσῃ αὐτήν, ἀφοῦ δὲ κα-
τευνάσῃ τὰ πάθη τότε ἐπιβάλλει τὴν θέ-
λησίν της. Θεὸς καὶ ἀγάπη ἰδοὺ τὸ αἰώνιον
καὶ ἀνεξάντλητον αὐτῆς θέμα. Δὲν ἔχει ἀ-
νάγκην οὔτε φαρμαστικῶν ραδιουργιῶν, οὔ-
τε δημαγωγικῶν συγκινήσεων, οὔτε ἐνδεχο-
μένων περιστάσεων ὅπως ἀναφανῇ. Ἐν τῇ
βαθυτέρᾳ εἰρήνῃ, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀση-
μοτέρου πολίτου θέλει ἐκφράσῃ τὰ ὑψηλό-
τερα αὐτῆς ὀρμήματα, θέλει ἐμπνεύσῃ ἐν-
διαφέρον ὑπὲρ τῆς ἀγνώστου ἀρετῆς καὶ θέ-
λει συγκινήσῃ μέχρι δακρύων τοὺς ἀπροατὰς
αὐτῆς διὰ τὴν τύχην ἀτόμου τινός περὶ τοῦ
ὁποίου οὐδέποτε ἐγένετο λόγος. Ἀνεπίδε-

τος φόβου καὶ ἀδικίας, διδάσκει τοὺς βασι-
λεῖς χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς προσβάλλῃ, παρη-
γορεῖ τὸν πτωχὸν χωρὶς ὅμως νὰ κολακεύῃ
τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ. Ἡ πολιτικὴ ὡς ἐπί-
σης τὰ κοσμικὰ πράγματα δὲν εἶναι ἄγνω-
στα εἰς αὐτήν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι
ἐνῶ ταῦτα ἀπετέλουν τὴν κυριωτέραν ἀφορ-
μὴν τῶν ἀρχαίων, ἀποβαίνουν δι' αὐτὴν δευ-
τερεύοντα ζητήματα· βλέπει αὐτὰ ἐκ τοῦ
ὕψους ἐξ οὗ δεσπόζει, καθὼς ὁ ἀστὸς παρα-
τηρεῖ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τὰ χαμηλὰ
ἀντικείμενα τῆς πεδιάδος.

Ἐκεῖνο ὅπερ διακρίνει τὴν χριστιανικὴν
εὐγλωττίαν τῆς εὐγλωττίας τῶν Ἑλλήνων
καὶ τῶν Ῥωμαίων εἶναι ἡ εὐαγγελικὴ ἐκεί-
νη κατῆφεια ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκείνη μελαγ-
χολία ἣτις κατὰ τὸν Λαβρουῦέρον εἶναι ἡ ψυ-
χὴ αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς ὁποίας τρέφεται. Ἀνα-
γινώσκουμεν ἅπαξ ἢ δις τοὺς Κατιλινακοὺς
καὶ τοὺς Βερρικοὺς λόγους τοῦ Κικέρωνος,
τὸν περὶ Στεφάνου λόγον καὶ τοὺς Φιλιππι-
κοὺς τοῦ Δημοσθένους· ἀλλὰ μελετῶμεν ἀ-
καταπαύστως καὶ ἐξετάζομεν συνεχῶς τὰς
ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τοὺς ἐπιταφί-
ους λόγους τοῦ Βοσουέτου καὶ τὰς διδα-
χὰς τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Μασιλλῶνος.

Μετὰ πόσης φιλοκαλίας οἱ ρήτορες τῆς
Ἐκκλησίας δὲν σκέπτονται ἐπὶ τῶν μαται-
οτήτων τοῦ κόσμου τούτου! «Ὁλος ὁ ἡμέ-
τερος βίος, λέγουσι, δὲν εἶναι εἰμὴ ἐφήμερος
μέθη, μεταχειριζόμεθα τὴν ἡμέραν ταύτην
ἐπιδιώκοντες τὰ μᾶλλον ἀλλόκοτα ὄνειροπο-
λήματα. Φθάνομεν εἰς τὸ ἔπακρον τῶν ἐπι-
θυμιῶν μας, ἀπολαμβάνομεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ
τῆς γῆς, γινόμεθα κυρίαρχοι αὐτῆς, ἀλλὰ
μετ' οὐ πολὺ ὁ θάνατος θέλει ἐξαλείψῃ τὰ
μηδαμινὰ ταῦτα πράγματα μετὰ τῆς μη-
δαμινότητός μας».

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν σκέψεων, τοσοῦτον
σοβαρόν, τοσοῦτον ἐπίσημον καὶ φυσικῶς
κλῖνον πρὸς τὸ ὑψηλὸν ὕψος, ἦτο πάντῃ ἄ-
γνωστον εἰς τοὺς ρήτορας τῆς ἀρχαιότητος.
Οἱ ἐθνικοὶ κατέτριβον τὸν καιρόντων ἐπιδι-
ώκοιτες τὰς σκιὰς τοῦ βίου, ἠγνώουν δη-
λαδὴ ὅτι ἡ πραγματικὴ ὑπαρξὶς δὲν ἄρχε-
ται εἰμὴ μετὰ θάνατον. Μόνον ἡ χριστιανι-

κὴ θρησκεία ἐθεμελίωσε τὸ μέγα ἐκεῖνο
σχολεῖον τοῦ γένους, ὅπου ἐξεπαιδεύθη ὁ ἀ-
πόστολος τοῦ Εὐαγγελίου, μὴ ἐπιτρέπουσα
εἰς οὐδέναν νὰ κατασωτεύῃ ὡς οἱ ἡμίσοφοι
τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τὴν ἀθάνατον ἰδέαν
τοῦ ἀνθρώπου εἰς πράγματα ἐφήμερα καὶ
στιγμιαῖα. Ἡ εὐγλωττία τῶν ρητόρων τῆς
Ἐκκλησίας ἔχει τι σεμνοπρεπές, ἰσχυρόν, ἡ-
γεμονικὸν τὸ ὅποῖον μᾶς ὑποδουλώνει καὶ
μᾶς ἐκπλήττει. Αἰσθάνεται τις ὅτι ἡ ἀπο-
στολὴ αὐτῶν προέρχεται ἀνωθεν καὶ ὅτι δι-
δάσκουσι κατὰ ρητὴν διαταγὴν τοῦ Ὑψίστου,
μολονότι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐμπνεύσεων τοῦ-
των, ἡ μεγαλοφυΐα αὐτῶν διατηρεῖ τὴν γα-
λήνην καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν.

Μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκ-
κλησίας τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν ἀναντιρ-
ρήτως ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ ἅγι-
ος Βασίλειος καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος. Αἱ ὁμι-
λίας τοῦ πρώτου περὶ θανάτου—περὶ προ-
σευχῆς—περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι
—περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου—περὶ
τῆς δυσμερείας τοῦ Εὐτροπίου εἶναι ἀρι-
στουργήματα. Ὁ Εὐτρόπιος ἰσχυρὸς εὐνοού-
μενος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου ἐκυβέρνησε
ἀπολύτως τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου του. Ὁ ἡ-
γεμὼν οὗτος ἐπίσης ἀδύνατος νὰ ὑπερασπί-
ζηται τοὺς ὑπουργοὺς του ὅσον ἄφρων νὰ
προάγῃ αὐτοὺς εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα,
ὕπεχρεώθη ἀκουσίως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν
εὐνοούμενόν του. Ἐν ἀκαρεῖ ὁ Εὐτρόπιος πί-
πτει ἐκ τῆς ἄκρας εὐημερίας εἰς τὴν χαλε-
πωτάτην δυσπραγίαν. Ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ
θέσει διατελῶν κατέφυγεν εἰς τὴν εὐσεβῆ
γενναιότητα τοῦ Χρυσοστόμου τὸν ὅποῖον
πολλάκις εἶχεν ἐξυβρίσει καὶ εἰς τὸ ἄσυλον
τῆς Ἐκκλησίας ἦν δινηκεῶς ἐπολέμησεν.
Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ θεία
μυσταγωγία, ὁ λαὸς ἔτρεξε σωρηδὸν εἰς τὴν
ἐκκλησίαν ὅπως εἶδῃ τὴν ἀστασίαν τοῦ ἀν-
θρώπου καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπί-
νων μεγαλείων ἀπεικονισμένην ἐν τῷ προ-
σώπῳ τοῦ Εὐτροπίου. Ὁ ἱερὸς ἐπίσκοπος
ὁμίλησε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου με-
τὰ τοσαύτης ζωηρότητος καὶ εὐφραδείας
ὥστε μετέβαλε τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀπέχθειαν

ἦν ἡσθάνοντο διὰ τὸν Εὐτρόπιον εἰς συμ-
πάθειαν, συγκινήσας διὰ τῶν ἐπομένων ἐκ-
φραστικῶν λέξεων τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ μέ-
χρι δακρύων. « Ἀεὶ μὲν, μάλιστα δὲ νῦν,
εὐκαιρον εἶπεν » Ματαιότης ματαιότητων!
τὰ πάντα ματαιότης » Ποῦ νῦν ἡ λαμπρὰ
τῆς ὑπατείας περιβολή; ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ
λαμπάδες; ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ οἱ χοροί,
καὶ αἱ θαλίσαι, καὶ αἱ πανηγύρεις; ποῦ οἱ
στέφανοι καὶ τὰ παραπετάσματα; ποῦ ὁ
τῆς πόλεως θόρυβος, καὶ αἱ ἐν ἵπποδρομί-
αις εὐφημίαι, καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακαῖ-
αι; Πάντα ἐκεῖνα οἴχεται καὶ ἄνεμος πνεύ-
σας ἀθρόον τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυ-
μνὸν δὲ ἡμῖν τὸ δένδρον ἔδειξε, καὶ ἀπὸ
τῆς ῥίζης αὐτῆς σαλευόμενον λοιπόν. Τοι-
αύτη γὰρ τοῦ πνεύματος γέγονε προσβο-
λή, ὥς καὶ πρόρριζον ἀπειλεῖν ἀνασπᾶν,
καὶ αὐτὰ διασαλεῦσαι τοῦ δένδρου τὰ νεῦ-
ρα. Ποῦ νῦν οἱ πεπλασμένοι φίλοι; ποῦ τὰ
συμπόσια καὶ τὰ δείπνα; ποῦ ὁ τῶν πα-
ρασίτων ἑσμός, καὶ ὁ δι' ὅλης ἡμέρας ἐγ-
χεόμενος ἄκρατος, καὶ αἱ ποικίλαι τῶν
μαγείρων τέχναι, καὶ οἱ τῆς δυναστείας
θεραπευταὶ οἱ πάντα πρὸς χάριν ποιούν-
τες καὶ λέγοντες; Νῦν ἦν πάντα ἐκεῖνα
καὶ ὄναρ, καὶ ἡμέρας γενομένης ἠφανίσθη·
ἄνθη ἦν ἑαρινά, καὶ παρελθόντος τοῦ ἔα-
ρος ἅπαντα κατεμαράνθη· σκιά ἦν, καὶ πα-
ρέδραμε· καπνὸς ἦν, καὶ διελύθη· πομφό-
λυγες ἦσαν, καὶ διεσπάρησαν· ἀράχνη ἦν
καὶ διεσπάρη. Διὸ ταύτην τὴν πνευμα-
τικὴν ῥῆσιν ἐπαύωμεν συνεχῶς ἐπιλέγον-
τες « Ματαιότης ματαιότητων! τὰ πάν-
τα ματαιότης » Ταύτην γὰρ τὴν ῥῆσιν
καὶ ἐν τοίχοις, καὶ ἐν ἱματίοις, καὶ ἐν ἀγο-
ρᾷ, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐν θύ-
ραις, καὶ ἐν εἰσόδοις, καὶ πρὸ πάντων ἐν
τῷ ἑκάστου συνειδῶτι συνεχῶς ἐγγράφθαι
δεῖ καὶ διαπαντὸς αὐτὴν μελετᾶν. Ἐπει-
δὴ ἡ τῶν πραγμάτων ἀπάτη, καὶ τὰ προ-
σωπεῖα, καὶ ἡ ὑπόκρισις, ἀλήθεια παρὰ
τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκεῖ, ταύτην καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν καὶ ἐν δείπνῳ, καὶ ἐν ἀρίστῳ,
καὶ ἐν συλλόγοις ἐπιλέγειν ἕκαστον τῷ πλη-
σίον ἐχρῆν, καὶ παρὰ τοῦ πλησίον ἀκούειν,

ὅτι. Ματαιότης ματαιότητων! τὰ πάντα
ματαιότης ».

Ὁ μεγαλορρήμων οὗτος συγγραφεὺς κα-
τέχει περιφανῆ καὶ ἐνδοξὸν θέσιν μεταξὺ
τῶν μακαρίων ἐκείνων ἀνδρῶν οἵτινες διὰ
τῶν ἀθανάτων αὐτῶν ἔργων ἐδόξασαν τὴν
Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τὴν γλαφυ-
ρὰν αὐτοῦ φράσιν καὶ τὴν περὶ τὴν ρητο-
ρίαν δεινότητα ἐπωνομάσθη Δημοσθένης
τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τωόντι· εἰς ἀμφοτέ-
ρου βλέπομεν τὴν αὐτὴν γονιμότητα τοῦ
πνεύματος, τὴν αὐτὴν σαφήνειαν, τὴν αὐ-
τὴν ἀρεθονίαν, τὴν αὐτὴν τόλμην εἰς τὰς
εἰκόνας, τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ ἀλληλου-
χίαν τῶν συλλογισμῶν, τὸ αὐτὸ ὕψος τῶν
ἐννοιῶν. Μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλη-
σίας μόνον μετὰ τοῦ Βασιλείου δύναται
νὰ παραβληθῇ. Ὁ μὲν Χρυσόστομος δια-
πρέπει διὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ ὕψος,
ὁ δὲ Βασίλειος διὰ τὴν σεμνότητα τῶν
λόγων αὐτοῦ. Εἰς μὲν τὸν πρῶτον θαυμά-
ζει τις τὴν εὐροίαν, τὸ αὐτοφυὲς καὶ τὴν
χάριν τῆς φράσεως, εἰς δὲ τὸν δεύτερον
τὸ βάθος, τὴν συντομίαν καὶ τὴν συστρο-
φὴν τοῦ λόγου. Ὁ Χρυσόστομος θὰ ἦτον
ἀπαράμιλλος ἐὰν εἶχε τὴν ἀκριβοτομίαν
τοῦ Βασιλείου.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἱεροῦ τού-
του πατρὸς σώζονται διάφοροι δογματικαὶ
πραγματεῖαι, σχόλια ἐπὶ τῶν ἱερῶν γρα-
φῶν 447 λόγοι καὶ 249 ἐπιστολαί. Αἱ
περιφανέστεραι αὐτοῦ πραγματεῖαι εἶναι
Περὶ ἱερωσύνης εἰς βιβλία ἑξ — *Περὶ θεί-
ας προνοίας* εἰς βιβλία τρία — *Περὶ μονα-
χικοῦ βίου* εἰς βιβλία τρία καὶ δύο πραγ-
ματεῖαι περὶ *Συντριβῆς τῆς καρδίας*.

Ὁ μέγας Βασίλειος ἐγεννήθη ἐν Καισα-
ρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τὸ 329 ἐκ πατρὸς
μὲν Βασιλείου ἐπίσης καλουμένου καὶ ἐκ
μητρὸς Ἑμμελείας ὀνομαστῆς οὔσης διὰ
τὴν θεοσεβείαν καὶ φιλοπτωχίαν της. (*)
Τελειώσας τὰ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος
του διδασκόμενα στοιχικώδη μαθήματα

(*) Τὰ κυριώτερα τῆς βιογραφίας ταύτης ἐ-
ρανίσθημεν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας
τοῦ E. Lefranc.

εστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ κατὰ πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀκροασθῆ τῆς διδασκαλίας τοῦ σοφιστοῦ Λιβανίου. Ὁ περίφημος οὗτος ρήτωρ δὲν ἐβράδυνε νὰ τὸν διακρίνῃ μεταξὺ τῶν πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ συνέλαβε ἑκτοτε δι' αὐτὸν τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ὑπόληψιν ἧς τεκμήρια ἀπαντῶμεν εἰς τὰς ἐπιστολάς του. Μετέβη ἀκολούθως εἰς Ἀθήνας ὅπου εὗρων Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν συνῆψε μετ' αὐτοῦ στενωπάτην φιλίαν. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔκτον τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ διδάσκων τὴν ρητορικὴν καὶ ἀγορεύων ἀπὸ τοῦ δικανικοῦ βήματος, ἀλλὰ φοβούμενος μήπως ἡ ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ κλονισθῇ ὡς ἐκ τῶν ἐπαίνων οὓς ἐτύγγανε παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, ἐγκατέλειψε τὸν κόσμον καὶ ἀπεχώρησε εἰς τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πόντου ἡσυχαστήρια ἔνθα διέτριβον ἤδη ἀσκητικῶς ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ Μακρίνη ἡ ἀδελφὴ. Ἐνταῦθα συνέγραψε τοὺς ἀσκητικὰς αὐτοῦ λόγους ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὁ διοργανισμὸς τῶν πλείστων μοναστικῶν καθιδρυμάτων ἐν τε τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ. Ἐν ἔτει 362 ἐπανῆλθεν ὁ ἅγιος Βασίλειος εἰς Καισάρειαν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Εὐσεβίου, ὅστις ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἱερέα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεγάλη ὑπόληψις αὐτοῦ ὡς ρήτορος διήγειρεν κάπως τὴν ζήλοτυπίαν τοῦ Εὐσεβίου ἀπεχώρησεν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Πόντου, ἔνθα ἔμεινε μέχρις οὐ μαθὼν ὅτι Οὐάλης ὁ βασιλεὺς σκοπὸν εἶχε ν' ἀναγκάσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ νὰ δεχθῶσι τὰ δυσσεβῆ φρονήματα τοῦ Ἀρείου, ἔτρεξεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀσθενοῦς Ἐπισκόπου καὶ ἀντέστη γενναίως διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἐνθέρμου αὐτοῦ ζήλου εἰς τὰς κακοδοξίας καὶ εἰς τὰ ληρήματα τῶν αἰρετικῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐσεβίου, ἐν ἔτει 370, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Καισαρείας θρόνον. Τὸ νέον τοῦτο ἀξίωμα πύξῃσε τὴν λαμπηδόνα τῶν ἀρετῶν του. Ταπεινὸς κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ ὀλιγαρκὴς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ θεῖος Βα-

σίλειος ἔδαπάνη τὰς προσόδους αὐτοῦ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν ἢ πρὸς ἀνέγερσιν πτωχοκομείων διὰ τοὺς δυστυχεῖς ξένους. Μολονότι ἡ σκληραγωγία καὶ ἡ ἀσθένεια εἶχον καταβάλῃ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀδύνατον κράσιν δὲν ἔπαυεν ὁμῶς τὰς συχνὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ καταστρέφῃ τὰ σχίσματα καὶ τὰς διαιρέσεις μεταξὺ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἢ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς αἰρετικούς εἰς τὴν σύμβολον τῆς Νικαίας. Ἐκήρυττεν ἀνεκδότως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξεπλήρου μετ' ἀκαμάτου ζήλου ὅλα τὰ καθήκοντα ἀληθοῦς ἐπισκόπου καὶ ἀποστόλου. Ἀκλόνητος ἐν τῇ πίστει ἀντέστη εἰς τὰς κολακείας τοῦ Οὐάλεντος ὡς ἐπίσης εἰς τὰς ἀπειλάς τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἐποίησαν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὁκτὼ ὅλα ἔτη, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῷ 379 τιμώμενος καὶ θρηνοῦμενος οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἶναι τὰ ἐπόμενα α.) Εἰς τὴν ἑξαήμερον ὁμιλίαι ἐννέα — β.) Ὅμιλαι δεκαεπτὰ εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ — γ.) Ὅμιλαι τριάκοντα περὶ διαφόρων δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀντικειμένων — δ.) Πανηγυρικοὶ λόγοι — ε.) Ἀντιρρητικὸς τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου εἰς λόγους πέντε. — ς.) Ἑρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. — ζ.) Περὶ βαπτίσματος λόγοι δύο — η.) Περὶ τῆς ἐν παρθενίᾳ ἀληθοῦς ἀφθορίας — θ.) Κεφάλαια τριάκοντα περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος — ι.) ἡ θεία λειτουργία — ια.) Ἀσκητικά — ιβ.) Ἐπιστολαὶ 370.

Ὁ Μέγας Βασίλειος συνέγραψεν, ὡς ἔρρεθθη, ἐπὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου σειρὰν ὁμιλιῶν ἣν ὠνόμασεν ἑξαήμερον. Εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας ἦτο κοινὴ συνήθεια καὶ καθήκον τῶν ἀρχιερέων νὰ ἐξηγῶσιν εἰς τὸν λαὸν τὰς ἱερὰς Γραφὰς καὶ νὰ διευκρινίζωσι τὰ δυσνόητα χωρία. Ἐξ ὅλων τῶν σωζομένων λόγων ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν οὐδεὶς δύναται νὰ

συγκριθῇ μὲ τὰς ὁμιλίαις τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Ἀναλύσας εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους λόγους τὴν σκοπὴν τῆς δημιουργίας ὁ ρήτωρ ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν τέταρτον νὰ παριστάνῃ μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὰ ὕδατα καὶ ὑπομνηματίζων τὸ χωρίον τῆς ἱερᾶς Γραφῆς λέγει· «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλὸν... Ἡδὺ μὲν γὰρ θέαμα λευκαينوμένη θάλασσα, γαλήνης αὐτὴν σταθερᾶς κατεχούσης· ἡδὺ δὲ καὶ ἔτον πραεῖαις αὖραις τραχυνομένη τὰ νῶτα, πορφύρουσαν χροάν ἢ κυανὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς προσβάλλῃ· ὅτε οὐδὲ τύπτει βιαίως τὴν γείτονα χέρσον, ἀλλ' οἶον εἰρηνικαῖς τισιν αὐτὴν περιπλοκαῖς κατασπάσσεται. Οὐ μὲν οὕτω καὶ Θεῷ οἶεσθαι χρὴ τὴν γραφὴν εἰρηκέναι καλὴν καὶ ἡδεῖαν ὡφθῆναι τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἐκείνῳ τῷ λόγῳ τῆς δημιουργίας κρίνεται. Πρῶτον μὲν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς περὶ γῆν ἀπάσης νοτίδος ἐστὶ τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ... Καλὴ ἡ θάλασσα τῷ Θεῷ, διότι ποταμῶν οὕσα δοχεῖον εἰς ἑαυτὴν τὰ πανταχόθεν καταδέχεται ρεύματα, καὶ μένει τῶν ὕδρων εἰσω τῶν ἑαυτῆς· καλὴ καὶ διότι τοῖς ἀερίοις ὕδασι ἀρχὴ τίς ἐστὶ καὶ πηγὴ, θαλπομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν· ὅπερ ἐλκυσθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον, εἴτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιᾶς τὴν φύξιν ἐπιτεινούσης, ὑετὸς γίνεται καὶ πιαίνει τὴν γῆν... Καλὴ δὲ καὶ ἄλλως παρὰ Θεῷ, ὅτι περισφίγγει τὰς νήσους, ὁμοῦ μὲν κόσμον αὐταῖς, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀσφάλειαν παρεχομένη δι' ἑαυτῆς. Ἐπειτα καὶ ὅτι τὰς πλεῖστον ἀλλήλων διεστώσας ἡπείρους συνάπτει δι' ἑαυτῆς, ἀκώλυτον τοῖς ναυτιλλομένοις τὴν ἐπιμιξίαν παρεχομένη δι' ὧν καὶ ἱστορίας τῶν ἀγνωστούμενων χαρίζεται, καὶ πλούτου πρόξενος ἐμπόροις γίνεται, καὶ τὰς τοῦ βίου χρεῖας ἐπανόρθοῦται ῥαδίως, ἐξαγωγὴν μὲν τῶν περιττῶν τοῖς εὐθηνουμένοις παρεχομένη, ἐπανόρθωσιν δὲ τοῦ λείποντος χαρίζομένη, τοῖς ἐνδέεσι.»

Ἡ δημιουργία τῶν φυτῶν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς πέμπτης ὁμιλίας· ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς φαίνεται συγχρόνως ποιητὴς, σοφὸς καὶ ἠθογράφος. Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ταύτῃ δὲν ἡξεύρει τις τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ, ἢ νὰς λαμπρὰς ἐκεῖνας περιγραφὰς ἐν αἷς μᾶς παριστάνει τὴν πρὸ ὀλίγου ξηρὰν καὶ ἄγονον γῆν παράγουσαν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτῆς ἄνθη καὶ καρπούς· ἢ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκεῖνας μελέτας ἐπὶ τῆς γεννήσεως, αὐξήσεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν φυτῶν, αἵτινες ὑποθέτουν εἰς τὸν συγγραφεὰ πνεῦμα θεωρητικόν, θαυμάσιον ἐξυδέρκειαν καὶ πολυμάθειαν εὐρυτάτην, ἢ τέλος τὰς ὑψηλὰς ἐκεῖνας ἐννοίας τοῦ χριστιανοῦ φιλοσόφου ὅστις μεταβαίνων αἰφνιδίως ἐκ τῶν σκέψεων τῆς φύσεως εἰς σκέψεις τάξεως ὑψηλοτέρας κραυγάζει εἰς τὴν θέαν ἄνθους τινός. Ἴδου ἡ εἰκὼν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης! Ἐν τῇ ἕκτῃ ὁμιλίᾳ διαπραγματεύεται περὶ τῆς δημιουργίας τῶν φαινοῶν ἀστέρων. Ἐνταῦθα ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ὁμιλίας εὕρισκει τις τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πνευματικότητος ἐκείνης ἧς καίμενον καὶ διασάφησις εἶναι ἡ φύσις. Ἡ ὁμιλία αὕτη τελευτᾷ διὰ τῆς λαμπρᾶς ταύτης σκέψεως. «Εἶποτε οὖν ἐν αἰθρίᾳ νυκτερινῇ πρὸς τὰ ἄρρητα κάλλη τῶν ἀστρῶν ἐνατενίσας, ἐννοίαν ἔλαβες τοῦ τεχνίτου τῶν ὅλων, τίς ὁ τοῖς ἀνθεσι τούτοις διαποικίλας τὸν οὐρανὸν, καὶ ὅπως ἐν τοῖς ὀρωμένοις πλέον τοῦ τερπνοῦ τὸ ἀναγκαῖον ἐστί. Πάλιν ἐν ἡμέρᾳ εἰ νήφοτι τῷ λογισμῷ κατέμαθες τὰ τῆς ἡμέρας θαύματα, καὶ διὰ τῶν ὀρωμένων ἀνελγίσω τὸν οὐχ ὀρώμενον, ἐμπαράσκειος ἡκεῖς ἀκροατὴς καὶ τρέπων τῷ πληρώματι τοῦ σερμοῦ τούτου καὶ μακαρίου θεάτρου. Δεῦρο δὴ οὖν, ὥς περ οἱ τοὺς ἀήθεις τῶν πόλεων τῆς χειρὸς λαβόμενοι περιηγοῦνται, οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὰ κεκρυμμένα θαύματα ὑμᾶς τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ξεναγήσω» — Ἐν τῇ ἑβδόμῃ καθὼς καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ ἐννάτῃ ὁμιλίᾳ ὁ ρήτωρ παρατηρεῖ τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ζώων καὶ περιγράφει τὴν φύσιν, τὰ ἦθη, τὴν ἐμφυτον ῥοπὴν καὶ τὰς μεταναστεύσεις αὐτῶν, ἀνα-

μιγνύων τὰς σπουδαίας ταύτας μελέτας διὰ ἠθικῶν σκέψεων.

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος συνέταξεν ἐπὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν διαφόρους ὁμιλίαις τῶν ὁποίων μόνον ἀποσπάσματα τινα σώζονται καὶ ἅτινα δικαιολογοῦσι τὸν ἔπαινον ὃν περὶ αὐτῶν κάμνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Αὐλῆσας προκαταρκτικῶς περὶ τῶν καλῶν τοῦ Ψαλτηρίου ὁ ρήτωρ ἐπιλαμβάνεται τῆς οὐσίας καὶ φθάνων εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου λέγει. «Ὁδὸς μὲν οὖν ὁ βίος εἶρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος ἐκάστου τῶν γεννηθέντων ἐπειξιν. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πλοίοις καθεύδοντες αὐτομάτως ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐπὶ λιμένας ἔχονται, καὶ αὐτοὶ μὴ αἰσθάνωνται, ἀλλ' ὁ δρόμος αὐτοὺς πρὸς τὸ τέλος ἐπείγει· οὕτω καὶ ἡμεῖς τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς ἡμῶν παρρηρέοντες, οἷόν τιτι κίνεσαι συνεχεῖ καὶ ἀπαύστῳ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἕκαστος πέρας τῷ λανθάνοντι δρόμῳ τῆς ζωῆς ἡμῶν κατεπειγόμεθα. Οἷον καθεύδεις; καὶ ὁ χρόνος σὲ παρτρέχει. Ἐγρήγορας, καὶ ἄσχυλος εἰ τὴν διάνοιαν; ἀλλ' ὁμως ἡ ζωὴ δαπανᾷται, καὶ τὴν αἰσθησιν ἡμῶν διαφεύγει. Δρόμον οὖν τινα τρέχουμεν πάντες ἄνθρωποι, πρὸς τὸ οἰκεῖον τέλος ἕκαστος ἐπειγόμενος. Διὰ τοῦτο πάντες ἐσμεν ἐν ὁδῷ. Καὶ οὕτω δ' ἂν λάβοις τῆς ὁδοῦ τὴν ἐννοίαν· ὁδοιπóρος ἐφέστηκας τῷ βίῳ τούτῳ; παρέχῃ, πάντα κατόπιν σου γίνεται. Ἴδες ἐπὶ τῆς ὁδοῦ φυτὸν ἢ πόναν ἢ ὕδωρ, ἢ ὅ,τι ἂν τύχη τῶν ἀνίων θεάματος· μικρὸν ἐτέρφθης, εἴτα παρέδραμες. Πάλιν ἐνέτυχες λίθοις καὶ φάραξι καὶ κρημνοῖς καὶ σκοπέλοις, ἤπου καὶ θηρίοις καὶ ἀκάνθαις καὶ ἔρπετοῖς, καὶ τισιν ἄλλοις τῶν ὀχληρῶν; μικρὸν ἠνιάθης, εἴτα κατέλιπες. Τοιοῦτος ὁ βίος, οὔτε τὰ τερπνὰ μόνιμα, οὔτε τὰ λυπηρὰ διαρκῆ κακτημένος. Ἡ ὁδὸς οὐκ ἔστι σὴ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ παρόντα σά. Ἐπὶ τῶν ὁδεύοντων ὁμοῦ τε ὁ πρῶτος τὸ ἴχνος ἐκίνησε, καὶ εὐθὺς ὁ μετ' αὐτὸν τὴν βᾶσιν ἤνεγκε, καὶ μετ' ἐκείνον ὁ ἐφεπόμενος. Ἀκόπει δὲ καὶ τὰ τοῦ βίου εἰ μὴ παραπλήσια· σήμερον τὴν ἡμέραν σὺ ἐγεώργησας, καὶ αὔριον ἄλλος, καὶ

μετ' ἐαεῖνον ἕτερος. Ὁρᾷ τοὺς ἀγροὺς τούτους καὶ τὰς πολυτελεῖς οἰκίας; πόσα ἤδη ὀνόματα τούτων ἕκαστον ἤμειψε; τοῦ δεινὸς ἐλέγετο· εἴτα μετωνομάσθη πρὸς ἕτερον· πρὸς τὸν δεῖνα μετῆλθεν· εἴτα νῦν ἄλλου γένεται. Ἀρ' οὐχ' ὁδὸς ἡμῶν ὁ βίος, ἀλλοτε ἄλλον μεταλαμβάνων, καὶ πάντας ἔχων ἀλλήλοις ἐφεπομένους.» Τὴν αὐτὴν ἀλληγορίαν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλην τινὰ ὁμιλίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἣν λίαν ἐπιτυχῶς ἐμυμήθη ὁ Βοσουέτος εἰς τοὺς ἐπιταφίους αὐτοῦ λόγους. Ἐχει δὲ οὕτως.

«Ἡ οὐχὶ καὶ ὑμῖν, δοκεῖ συνεχῆς τις ὁδὸς ὑψηλῶσθαι ἢ παρούσα ζωὴ, καὶ πορεία διειλημμένη ταῖς ἡλικίαις καθάπερ σταθμοῖς· ἀρχὴν μὲν ἐκάστῳ τῆς ὁδοιπορίας παρέχουσα τὰς τῶν μητρῶν ὠδῖνας· τέρμα δὲ ὑποδεικνύουσα τοῦ δρόμου τὰς τῶν τάφων σκηνάς, καὶ πρὸς ἐκείνας ἅπαντας ἄγουσα· τοὺς μὲν θάττον, τοὺς δὲ βραδύτερον· καὶ τοὺς μὲν διὰ πάντων τῶν τοῦ χρόνου διαστημάτων ὁδεύσαντας· τοὺς δὲ οὐδὲ τοῖς πρώτοις ἐναυλισθέντας τοῦ βίου σταθμοῖς. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ὁδοὺς, εἶσαι πρὸς πόλιν ἐκ πόλεως ἄγουσιν, ἔστιν ἐκκλίνειν καὶ μὴ ὁδεῦσαι τὸν μὴ βουλούμενον· αὕτη δὲ, καὶ ἡμεῖς ἀναβάλλεσθαι βουληθῶμεν τὸν δρόμον, περιλαβοῦσα πρὸς βίαν, ἐπὶ τὸ τεταγμένον τοῦ δεσπότου πέρας ἔλκει τοὺς ἐπ' αὐτῆς. Καὶ οὐκ ἔστιν, ἀγαπητοί, τὸν ἅπαξ ὑπεκδραμόντα τὴν ἐπὶ τὸνδε τὸν βίον φέρουσαν πύλην, καὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐπιβάντα, μὴ καὶ πρὸς τὸ τέλος ταύτης ἐλθεῖν· ἕκαστος δὲ ἡμῶν μετὰ τοῦ τοὺς μητρώους κόλπους ἀποφυγεῖν, εὐθὺς τοῖς τοῦ χρόνου ρεύμασιν ἐνδεθεῖς ὑποσύρεται· κατόπιν αἰετὶ τὴν βεβιωμένην ἡμέραν ἔων, καὶ πρὸς τὴν χθὲς ἐπανελθεῖν οὐδέποτε, καὶ θελήσοι, δυνάμενος. Ἡμεῖς δὲ, ἡδόμεθα ἐπὶ τὰ πρόσω φερόμενοι, καὶ τὰς ἡλικίας ἀμείβοντες, ὥς τι προσλαμβάνοντες, χαίρομεν, καὶ μακάριον κρίνομεν, ὅταν ἐκ παιδὸς μὲν ἀνὴρ, ἐκ δὲ ἀνδρὸς γένηται τις πρεσβύτης· ἀγνοοῦμεν δὲ ἄρα, τοσοῦτον ἀπολλύντες ἕκαστοτε τῆς ζωῆς, ὅσον ἐζήσαμεν.

Καὶ οὐκ αἰσθανόμεθα δαπανώμενου τοῦ βίου, καὶ τοι γὰρ αἰεὶ μετροῦντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ παραδραμόντος καὶ παραρρεύσαντος, οὐδὲ ἐννοοῦμεν ὡς ἄρα ἄδηλον, ὅποσον ὁ πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην ἐκπέμψας ἡμᾶς, ἐνδοῦναι τῷ δρόμῳ χρόνον βουλήσεται, καὶ πότε ἐκάστῳ τῶν δρομέων ἀνοίξει τῆς εἰσόδου πᾶς πύλας, καὶ ὅτι δεῖ παρασκευασμένος ἐφ' ἡμέραν εἶναι πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡμᾶς, καὶ τὸ τοῦ δεσπότου νεῦμα περιμένειν ἐστῶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς.

Ἐν ἐκ τῶν πολλῶν διδασκτικῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἶναι καὶ ὁ *Παρακρητικός* αὐτοῦ λόγος πρὸς τοὺς νέους. Ἐκ τῶν πολλῶν παραθέσεων ὧν γέμει ἡ πραγματεία αὕτη βλέπει τις διὰ τίνων σπουδῶν ὁ συγγραφεὺς ἀνέπτυξε τὴν μεγαλοφυΐαν αὐτοῦ καὶ ἐμόρφωσε τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν ἀνδρικήν εὐγλωττίαν. Διὰ τοῦ λόγου τούτου ὁ θεῖος πατὴρ ἀποτείνεται εἰς νέους χριστιανούς μαθητάς καὶ συμβουλεύει αὐτοὺς πῶς πρέπει νὰ σπουδάζουν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐνταῦθα εὐρίσκομεν τὰ σοφώτερα παραγγέλματα, λεκτικὸν καθαρὸν καὶ κομψόν καὶ τὴν χριστιανικὴν σοβαρότητα μεμιγμένην μὲ τὰ θέλητρα ζωηρᾶς καὶ ἀνθηρᾶς φαντασίας.

Δικαίως ἐπωνόμασαν τὸν ἅγιον Βασίλειον *ιεροκέρυκα* τῆς ἐλεημοσύνης. Πατὴρ τῶν πτωχῶν καὶ φίλος τῶν τεθλιμμένων ὁ ἱερὸς οὗτος ἀνὴρ μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διήρχετο τὴν γῆν εὐεργετῶν καὶ διδάσκων. Εἰς λιμὸν τινα καταμαστίζοντα τὴν Καππαδοκίαν εἶχε δώσει ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν· προσχειρισθεὶς δὲ ἐπίσκοπος ἐτρέφετο μόνον διὰ ξηροῦ ἄρτου καὶ ὀλίγων λαχάνων ὅπως δύναται εὐκολώτερον νὰ συντρέχη τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνδεῶν αὐτοῦ τέκνων. Ἐξαντλήσας δὲ ὅλα τὰ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ὑλικά μέσα κρούει τότε τὴν θύραν τοῦ πλουσίου καὶ μεταχειρίζεται πᾶσαν τὴν εὐγλωττίαν του μέχρις οὗ ἀπολαύσει τὸν ὄβολόν τῆς ἐλεημοσύνης. Ὅπως δὲ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ

πλουσίου τῷ ὑποδεικνύει τὴν ἀστασίαν καὶ τὸ ἐφήμερον τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλείων — τῷ παριστάνει τὴν ἀθλιότητα τοῦ πτωχοῦ καὶ ζητεῖ νὰ τὸν συγκινήσῃ διὰ τῆς φρικτῆς εἰκόνης τοῦ λιμοῦ κατασπαράτοντος τὰ ὅμματα αὐτοῦ — τῷ λαλεῖ περὶ τῆς εὐδαιμονίας ἣν αἰσθάνεται τις ἀνακουφίζων τοὺς δυστυχεῖς καὶ ὑπόσχεσται εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ὅπως λάβῃ ἔλεος τι ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ ἡ καρδία τοῦ πλουσίου εἶναι κωφὴ εἰς τὰς παρακλήσεις του, ἐὰν ἀντὶ νὰ συνδράμῃ τὸν πτωχὸν τολμᾷ νὰ κερδοσκοπήσῃ ἐπὶ τῆς δυστυχίας του, ἐὰν ἀντὶ νὰ ᾔῃα ὁ διανομεὺς τῶν δώρων τῆς θείας Προνοίας, ζητεῖ πῶς νὰ αὐξήσῃ τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὁποίους κρύπτει ἐντὸς τῆς γῆς, ὦ! τότε ὁ ρήτωρ ἐξάπτεται, ἡ φωνὴ του ὑψοῦται, ἀπειλεῖ, κεραυνοβολεῖ καὶ ὑπενθυμίζων εἰς αὐτὸν τὴν μέλλουσαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου μέλλει νὰ ἐμφανισθῇ, τῷ δεικνύει τὴν κατάραν τοῦ Ὑπερτάτου δικαστοῦ ἐπιπίπτουσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ τὰς τιμωρίας ἃς μέλλει νὰ ὑποστῇ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀσπλάγχχνου καὶ σκληροῦ πλουσίου. Ἡ ἀκόλουθος περιγραφή δυστυχοῦς πατρὸς ὅστις ἀνακάζεται νὰ πωλησῇ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον εἶναι συγκινητικωτάτη.

« Σὺ δὲ πρὸς μὲν τὸν χρυσὸν ἀποβλέπεις, τὸν δὲ ἀδελφὸν οὐ προσβλέπεις· καὶ τοῦ μὲν νομίσματος ἐπιγινώσκεις τὸ χάραγμα, καὶ τοῦ δοκίμου διακρίνεις τὸ κίβδηλον, τὸν δὲ ἀδελφὸν παρὰ τὴν χρεῖαν παντελῶς ἀγνοεῖς. Καὶ ἡ μὲν εὐχροιά σε τοῦ χρυσοῦ ὑπερήδει· ὅσοι δὲ σοὶ ἀκολουθεῖ τοῦ ἐνδεοῦς ὁ στεναγμὸς, οὐ λογίζῃ. Πῶς σοι ὑπ' ὅψιν ἀγάγω τὰ πάθη τοῦ πέννητος; Ἐκεῖνος περισκεψάμενος τὰ ἐνδον, ὁρᾷ ὅτι χρυσὸς μὲν αὐτῷ οὔτε ἐστίν, οὔτε γενήσεται πώποτε· σκεύη δὲ καὶ ἐσθῆς τοιαῦτα, οἷα ἂν γένοιτο πτωχῶν κτήματα, ὀλίγων τὰ πάντα ὀβολῶν ἄξια. Τί οὖν; ἐπὶ τοὺς παῖδας λοιπὸν ἄγει τὸν ὀφθαλμόν, ὥστε αὐτοὺς ἀγαγὼν εἰς τὸ πρατήριον, ἐντεῦθεν εὐρέσθαι τοῦ θανάτου παραμυθίαν. Νόησον ἐνταῦθα μάχην, ἀνάγκης

λιμοῦ, καὶ διαθέσεως πατρικῆς. Ἡ μὲν τὸν οἰκτιστὸν θάνατον ἀπειλεῖ· ἡ δὲ φύσις ἀνθέλκει συναποθανεῖν τοῖς τέλνοις πείθουσα· καὶ πολλάκις ὀρμήσας· καὶ πολλάκις ἀνακοπείς· τελευταῖον ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς ἀναγκαίας καὶ ἀπαραιτήτου χρείας ἐκδυσχεύει. Καὶ οἷα βουλευέται ὁ πατήρ; τίνα πρῶτον ἀπεμπολήσω; τίνα δὲ ἡδέως ὁ σιτοπώλης ὤψεται; ἐπὶ τὸν πρεσβύτατον ἔλθω; ἀλλὰ δυσωποῦμαι αὐτοῦ τὰ πρεσβεῖα. Ἀλλὰ τὸν νεώτατον; ἀλλ' ἐλεῶ αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν ἀναισθητοῦσαν τῶν συμφορῶν. Οὗτος ἐναργεῖς σώζει τῶν γονέων τοὺς χαρακτῆρας· ἐκεῖνος ἐπιτηδεύει ἔχει πρὸς τὰ μαθήματα. Φεῦ τῆς ἀμνηχανίας! Τί γένωμαι; τί τούτων προσκρούσω; ποίαν θηρίου ψυχὴν ἀναλάβω; πῶς τῆς φύσεως ἐπιλάβωμαι; ἐὰν πάντων ἀντίσχωμαι, πάντα ὄψομαι δαπανωμένους τῷ πάθει· ἐὰν ἕνα πρόωμαι, ποίοις ὀφθαλμοῖς τοὺς λειπομένους προσίδω, ὑποπτος αὐτοῖς ἤδη γεγεννημένος εἰς ἀπιστίαν; πῶς οἰκήσω τὴν οἰκίαν, ἐμαυτῷ κατασκευάσας τὴν ἀπαιδίαν; πῶς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔλθω, ἐκ τοιαύτης προφάσεως τὴν εὐπορίαν ἔχουσιν; Καὶ ὁ μὲν μετὰ μυρίων δακρύων τὸν φίλτατον τῶν παίδων ἀπεμπολήσων ἔρχεται. »

Καὶ παρακατιὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικείμενου ἐξακολουθεῖ λέγων. « Τὸ τοῦ λιμῶτοντος νόσημα, λιμὸς, οἰκτρὸν πάθος ἐστί. Λιμὸς ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑπάρχει τὸ κεφάλαιον, πάντων θανάτων μοχθηρότερον τέλος οὗτος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων κινδύνων, ἢ ξίφους ἀκμητὴν τελευτὴν ὀξείως ἐφίστησιν, ἢ πυρὸς ὀρμὴ συντόμως τὸ ζῆν ἀποσθένουσιν, ἢ θηρία τοῖς ὁδοῦσι διασπαράξαντα ὅσα καίρια τῶν μελῶν οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὀδύνης τιμωρηθῆναι. Λιμὸς δὲ ἄργον ἔχει τὸ κακόν, παρέλκουσαν τὴν ἀλγηδόνα, ἐγκαθεμένην τὴν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσιν, θάνατον αἰεὶ παρόντα, καὶ αἰεὶ βραδύνοντα. Τὸ γὰρ κατὰ φύσιν ὑγρὸν ἐκδαπανᾷ· τὸ θερμὸν καταψύχει, τὸν ὄγκον συστέλλει· τὴν δύναμιν κατ' ὀλίγον ἀπομαραίνει. Ἡ σὰρξ ὡς ἀράχιον τοῖς ὀστέοις περικείται· ὁ χροὺς ἄνθος οὐκ ἔχει

τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν φεύγει, ἐκτετακμένου τοῦ αἵματος· τὸ λευκὸν οὐκ ἔστι, τῇ ἰσχνότητι τῆς ἐπιφανείας μελαινομένης. Πελοδὸν δὲ τὸ σῶμα, ὠχρότητι καὶ τῷ μέλανι ἐλεεινῶς ἐκ τοῦ πάθους κρινόμενον. Γόνατα οὐ βαττάζοντα, ἀλλὰ πρὸς βίαν ἐλκόμενα· φωνὴ λεπτή καὶ ἀδρανής· ὀφθαλμοὶ ἐνασθενούντες ταῖς κοιλότησιν, εἰκὴ τρεῖς θήκαις ἐναποκείμενοι, ὡς τὰ τοῖς ἐλύτροις ἐμψυγέντα τῶν ἀκροδρύων· γαστὴρ κενὴ καὶ συμπεπτωκυῖα, καὶ ἄμορφος, οὐκ ὄγκον, οὐ φυσικὴν τῶν σπλάγχχνων ἐπίτασιν ἔχουσα, τοῖς ὀστέοις δὲ τοῦ νώτου προσπεπλάσμενη. Ὁ οὖν τοιοῦτον σῶμα παρατρέχων πόσων κολάσεων ἄξιος; τίνα δὲ ὀμότητος ὑπερβολὴν καταλείψει; πᾶς δὲ οὐκ ἄξιος τοῖς ἀνημέροις τῶν θηρίων συναριθμεῖσθαι, ὁρᾶσθαι δὲ, ὡς ἐναγῆς καὶ ἀνδροφόνος; ὁ γὰρ ἔχων ἐν ἐξουσίᾳ τὴν τοῦ κακοῦ θεραπείαν, ἐκὼν δὲ καὶ πρὸς πλεονεξίαν ὑπερτιθέμενος, εἰκότως ἂν ἐν τῷ ἴσῳ τῶν αὐτοχείρων καταδικάζοιτο. Τὸ τοῦ λιμοῦ πάθος κατηνάγκασε πολλοὺς πολλάκις καὶ τοὺς ὄρους κινῆσαι τῆς φύσεως· ἄψασθαι μὲν ἀνθρώπων τῶν ὁμοφύλων σωμάτων· μητέρα δὲ παῖδα, ὃν ἐκ τῆς γαστρὸς προήγαγε, πάλιν τῇ γαστρὶ κακῶς ὑποδέξασθαι. Καὶ τοῦτο τὸ δράμα Ἰουδαϊκὴ ἐτραγωδῆσεν ἱστορία (ὃν Ἰώσηπος ἡμῖν ὁ Ἰουδαῖος συνεγράψατο), ὅτε τὰ δεινὰ πάθη τοὺς Ἱεροσολυμίτας κατέλαβε, τῇ εἰς τὸν Κύριον δυσσεβεῖα ἐνδίκους τιμωρίας τινύντας. Ὁρᾷς καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Θεόν, τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθῶν πολλάκις παρατρέχοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς πεινῶσι συμπαθῶς σπλάγχχνιζόμενον »

Ἀλλ' ὁ εὐγλωττος ῥήτωρ οὐ μόνον τὴν φιλαργυρίαν στιγματίζει εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ἀλλ' εἰσέτι τὸν φθόνον, τὴν ὀργὴν, τὴν μέθην καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα ἅτινα τοσοῦτον ἀτιμάζουσι τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Λιβάνιος ἐθαύμαζε μέχρις ἐνθουσιασμοῦ τὴν ὁμιλίαν τοῦ σοφοῦ ἱεράρχου ἐπὶ τῆς μέθης. Οὐδεὶς τῶντι ἐξωγράφησε διὰ τοσοῦτων ζωνῶν χρωμάτων τὸ μυσσάρὸν τοῦτο ἐλάττωμα. Ἴδοὺ πῶς παρι-

στάνει μέθυσόν τινα κυλιόμενον εἰς τὸν βόρβορον κραιπάλης τινός « Τίνι διενήνοχας τῶν ἀλόγων, ὦ ἄνθρωπε; οὐ τῇ δωρεᾷ τοῦ λόγου ἦν λαβὼν παρὰ τοῦ κτίσαντός σε, ἄρχων καὶ κύριος ἐγένου πάσης τῆς κτίσεως; ὁ τοίνυν ἀφελόμενος ἐαυτοῦ τὴν φρόνησιν διὰ τῆς μέθης, παρυσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. Μᾶλλον δὲ καὶ τῶν βοσκημάτων φαίην ἂν ἔγωγε ἀλογώτερος εἶναι τοὺς ἐν τῇ μέθῃ. . . . Ποῖον γὰρ βόσκημα οὕτω παραβλέπει καὶ οὕτω παρακούει ὡς ὁ μεθύων; »

« Εἶτα πόρρω προϊόντος τοῦ πότου, ἄμιλλαι περὶ τοῦ πλείονος, φιλονεικίαι καὶ ἀγωνίσματα, ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι φιλοτιμουμένων κατὰ τὴν μέθην καὶ ὁ ἀγωθετῶν αὐτοῖς ὁ διάβολος καὶ ἄθλον τῆς νίκης ἢ ἁμαρτία. Ὁ γὰρ πλείονα τὸν ἄκρατον ἐγχεάμενος, οὗτος φέρεται κατὰ τῶν ἄλλων τὰ νικητήρια ὄντως ἢ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. Φιλονεικοῦσι μὲν γὰρ ἀλλήλοις, ἀμύνονται δὲ ἑαυτούς. Ποῖος λόγος ἐφικέσθαι τῆς αἰσχύνης τῶν γινομένων δύναται; πάντα ἀλογίας γέμει, πάντα συγχύσεως οἱ ἡττηθέντες, μεθύουσιν οἱ νικῶντες, μεθύουσιν οἱ ὑπηρέται καταγελωσιν, ἡ χεὶρ ἀπείρηκε, τὸ στόμα οὐχ ὑποδέχεται, ἡ γαστήρ διαρρήγνυται, καὶ τὸ κακὸν οὐχ ὑφίησι τὸ ἄθλιον σῶμα, τοῦ φυσικοῦ τόνου παρалуθέν, ἀπόρρυτόν ἐστι πανταχόθεν, τὴν ἐκ τῆς ἀμετρίας βίαν μὴ ὑπομένον. Ἐλευνὸν θέαμα Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς ἄνθρωπος ἀκμάζων καθ' ἡλικίαν, σφριγὼν τῷ σώματι, στρατιωτικοῖς καταλόγοις ἐμπρέπων, φορᾶδην οἰκαδὲ κομιζόμενος, μὴ δυνάμενος ὀρθοῦσθαι, μηδὲ τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἀπιέναι ἄνθρωπος φοβερός εἶναι ὀφείλων τοῖς πολεμίοις, γέλωτός ἐστιν ἀφορμὴ τοῖς κατ' ἀγορὰν παιδίοις, ἄνευ σιδήρου καταδέβληται, ἄνευ πολεμίων πεφόνευται ἄνθρωπος δολίτης, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ ἄνθος, οἴνου γέγονε παρανάλωμα, ἔποιμος παθεῖν τοῖς ἐχθροῖς ὅσα βούλονται. Μέθη, λογισμῶν ὀλεθρος, ἰσχύος διαφθορά, γῆρας ἄωρον, ὀλιγοχρόνιος

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α΄.)

θάνατος. Τί γὰρ ἄλλο εἰσὶν οἱ μεθύοντες, ἢ τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐ βλέπουσιν ὥτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούουσι χεῖρες παραλέλυνται οἱ πόδες ἀπενεκρώθησαν. Τίς ὁ ταῦτα ἐπιβουλεύσας; τίς ὁ τῶν κακῶν τούτων αἷτιος; τίς ὁ τὸ τῆς μανίας ἡμῖν φάρμακον ἐγκεράσας; ἄνθρωπος παράταξον ἐποίησας τὸ συμπόσιον. Ἐκβάλλεις τοὺς νεανίσκους χειραγωγουμένους, ὡς τραυματίας ἀπὸ πολέμου ἐνέκρωσας τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος ἀπὸ οἴνου καὶ καλεῖς μὲν ὡς φίλον ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἐκβάλλεις δὲ νεκρὸν οἴνω τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατασβέσας. »

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ μέγας οὗτος τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὁ δοξάσας διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς αὐτοῦ τὸν αἰῶνα καθ' ὃν ἔζησεν. Ἐκ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὁ μὲν Ῥολλῖνος συνιστᾷ αὐτὸν εἰς τοὺς νέους ὡς ὑπογραμμὸν τῆς ρητορικῆς τέχνης ὁ δὲ Ἐρασμος οὐδενὸς ρήτορος ὑποδεέστερον εὕρισκε τὸν Βασίλειον. Εἶναι σοβαρὸς λέγει ὁ Φενελὼν, ἀποφθεγματικὸς καὶ αὐστηρὸς εἰς τὴν καλλιπέειαν. Μελετήσας ἐμβριθῶς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ γινώσκων τὰς ἀσθενείας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μέγας διδάσκαλος τῆς ψυχῆς. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς παραβάλλει τὴν δεινότητα τῶν λόγων καὶ τὴν πιστικὴν δύναμιν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς σάλπιγγα εἰς τὸν αἶρα ἀντηχοῦσαν, ἢ πρὸς φωτὴν Θεοῦ τὸν κόσμον περιλαμβάνουσαν, ἢ πρὸς σεισμὸν οἰκουμένης ἔκτινος καιροτομίας καὶ θαύματος γενόμενον. Ὁ δὲ Φώτιος θαυμάζων τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους, τὴν καθαρότητα καὶ σαφήνειαν τῶν νοημάτων καὶ τὴν πολυμαθειαν αὐτοῦ, λέγει ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς τε τὸ πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχει οὔτε τοῦ Πλάτωνος οὔτε τοῦ Δημοσθένους ἐὰν καλῶς ἐκμελετᾷ τὰ συγγράμματα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. (ἔπεται τὸ τέλος).